

Spora Pedagojik Açıdan Bakış: Spor, Pedagoji ve Eğitim Bilimleri

Mehmet Kara¹

Murat Genç²

Özet

Pedagoji, eğitim bilimleri sözlüğüne göre “öğretme sanatı” olarak ifade edilmektedir. Bilişsel gelişim açısından ise pedagoji bilgisi ve eğitimi, gelişimi devam eden bir bireyin çevre ile etkileşimi neticesinde edindiği deneyimleri anlamlandırması ve hayatına adapte etmesi noktasında hem öğreticilere hem de öğrenenlere avantaj kazandırmaktadır. Pedagojinin, Eğitim Bilimlerine göre daha çok çocuklara yönelik olması, çalışmanın odak noktasını oluşturmaktadır. Betimsel analiz yönteminden yararlanan bu çalışmada pedagoji, pedagoji tarihi, spor pedagojisi terimleri, Beden Eğitimi ve spor alanına özgü öğretim modelleri olan SEM (Spor Eğitim Modeli), TOYA (Taktiksel Oyun Modeli), BSSM (Bireysel Sosyal Sorumluluk Modeli) çerçevesinde tartışılarak spor pedagojisinin bilimsel temelleri konusunda kavramsal bir çerçeve çizilmeye çalışılmıştır. Sonuç olarak, yukarıda bahsedilen üç öğretim modelinin daha verimli olabilmesi adına, dikkat edilmesi gereken bazı özelliklerin Beceri Kazanma-Teknik, Yöntem ve Stratejileri Kusursuz Uygulama, Doğru Tercih ve Tarafsız Olabilme, Alıştırma Motivasyonunu Artırma, Performans Gelişimi olarak sıralanmış ve etkili spor pedagojisi için bu özelliklerin yanında gerçekleştirilmesi gereken ilgi, özdeşleşme ve analiz gibi basamakların mevcudiyetinden bahsedilerek ilgili yazına katkı sağlanmaya çalışılmıştır.

GİRİŞ

Hayatımızda yer alan kavramları tanımadan önce ilgili kavramın etimolojik kökenine bakmakta fayda vardır. Kökenine inildiğinde aslında eş anlamlı olarak kullanılan bazı kelimelerin farklı anlamlar taşıdığı ifade edilebilir. Pedagoji de bu kelimelerden biridir. Eski Yunan’da “Paideia” kelimesi ile ifade

1 Orcid: 0000 0001 9454 5164 mehmetkara@mersin.edu.tr

2 Orcid: 0000 0003 2596 8571 muratgenç91@gmail.com

edilen ve eğitim öğretim faaliyetleri içerisinde kullanılan pedagoji kavramı, “Çocuklara yol göstermek” manasını ifade edecek kelimelerin bir tamlaması olarak ileri sürülebilir (Stein, 2017). Eğitim bilimleri sözlüğüne göre ise, “öğretme sanatı” olarak ifade edilmektedir (Knowles vd., 2015). Ancak burada konu edilen eğitim, daha çok küçük çocuklar ve gençler üzerindeki eğitime vurgu yapmaktadır. Bu sebeple pedagojinin hareket merkezinin çocuklar ve gençler olduğu söylemek yanlış olmayacaktır (Kale ve Erşen, 2003). Çocukların psikomotor gelişimleri açısından, gelişim dönemlerinin bilinmesi, ince ve kaba motor kasların gelişimin doğru yönlendirilmesi açısından önem taşımaktadır. Psiko-sosyal gelişim açısından ise öğretmenlerin, çocukların içinde bulunduğu kritik dönemlere uygun olarak davranış kalıpları sergilemesi, çocukların ileri yaşlarında, geri dönülmez olarak nitelendirilen süreçlerine katkı sunabilir. Bilişsel gelişim açısından ise pedagoji bilgisi ve eğitimi, gelişimi devam eden bir bireyin çevre ile etkileşimi neticesinde edindiği deneyimleri anlamlandırması ve hayatına adapte etmesi noktasında hem öğretmenlere hem de çocuklara avantaj kazandırabilir. Çocukların öğrenmelerinin birden fazla yolunun olduğu bilinmektedir. Ancak daha çok oyun yoluyla öğrenen birey, bu sayede kurallara uyarak fair play kavramı ile kendi ahlaki gelişimine de katkı sunabilir. Bu çerçeveden bakıldığında pedagoji eğitimine, onu standardize edebilen bir faktör olarak, Arnold Gesell’in “Olgunlaşma Kuramı” örnek olarak gösterilebilir. Çünkü kurama göre dünyanın çeşitli bölgelerinde yaşayan çocukların gelişimde ilerleme sırası benzerdir (Arnold, 1995). Arnold Gesell (1880-1961) sürdürdüğü çalışmalarında dünyanın çeşitli bölgelerinde yaşayan çocukların gelişimde ilerleme sırasının aynı döngüde olduğunu, yani gelişim sıralamalarında farklılık olmadığını ortaya koymuştur. Bu sebeple pedagoji eğitimi de ortak özellikler taşıyabilir. Bu noktada karşımıza önemli bir soru çıkmaktadır. Madem dünyada var olan çocukların gelişim süreçleri aynı seyirde ilerliyor, neden çocukların sportif başarılarında farklılıklar oluşabiliyor ? Orhan ve Ayhan (2018) bu soruyu çocukların yetiştikleri ortama bağlamışlardır. Yani bu durumu çocukların içerisinde yetiştikleri eğitim ve öğretim ortamlarından, sahip olunan sportif tesislerin olanaklarına kadar bir yelpaze ile ifade etmek mümkündür. Bu yelpaze de başlı başına spor pedagojisi ile ilintilidir. Bu sebeple çocuğun doğaya daha pozitif bakmasına aracılık eden spor pedagojisi önem arz etmektedir.

Eğitim bilimleri, bireylerin arzu ettiği alanda beceri ve bilgilerini geliştirmek için sürdürülen faaliyetler bütünü olarak ifade edilebilir. Yaşamda öğretmen olarak yerine almayı hedefleyen birey, öğretmenlik mesleğine yönelik uygulamaların nasıl olması gerektiğinin reçetesini eğitim bilimleri aracılığı ile kazanabilir. Ölçme ve değerlendirme, rehberlik matematik ve

fen bilimlerinin yanı sıra beden eğitimi ve spor öğretmenliği alanında insani değerleri gelişmiş bir öğretmen olabilmek adına eğitim bilimleri anahtar işleve sahiptir. Kişinin eğitim bilimleri yoluyla kalıcı izli davranış değişikliği kazanması amaçlanır (Ertürk, 1994). Bireyin alana özgü becerilerini eğitim bilimleri yoluyla kazanması bireyi bir anabilim dalına ait kılar. Beden eğitimi ve spor öğretmenliği anabilim dalı, spor yoluyla eğitimi gerçekleştiren bu dallardan biridir. Beden eğitimi ve sporun kökenine inildiğinde ise, İngiliz aristokrasisinde, “boş zamanları değerlendirmek için yapılan vücut ve kafa eğitimi” anlamına gelecek şekilde kullanılmaktadır (San, 1990). Latince de ise dağıtmak anlamını çağrıştıran bir kelime olarak kullanılan spor, 19. yüzyıldan sonra kullanılmayı dünyaya serpilmiş bir kelime olarak gösterilebilir. İçerisinde mücadele azmi barındıran spor, sistemli ve düzenli yapılmasının yanı sıra, planlanmış olarak gerçekleştirilen ve bireyin sosyalleşmesine katkı sunan hareketler bütünüdür. Sosyalleşmenin yanı sıra sportif faaliyetlerde yer almanın sportmenlik, affetme, bilişsel esneklik, sosyal güven ve mutluluk gibi kavramlarla da pozitif ilişkiler içinde bulunduğu ifade edilebilir (Kara vd., 2023; Özşarı ve Fişekçioğlu, 2023; Özşarı vd., 2023; Kara vd., 2020). Sporun içerisinde yer almanın birden çok kavrama katkı sağladığı da ifade edilebilir. Spor pedagojisi ise teorinin uygulamaya transferi olarak ifade edilebilir. Spor pedagojisi ile beden eğitimi ve spor öğretimi arasındaki farklara değinmeden önce, pedagojinin ruhunu anlamak, bunun için de pedagoji tarihini iyi analiz etmek gerekir.

1. Pedagoji Tarihine Genel Bakış

Eğitim tarihi ya da pedagoji tarihi araştırmaları yaparken öncelikle zamana bağlı öncül gelişmeleri takip edip saptamak isabetli olacaktır. Dünyanın dört bir yanından eğitim ve öğretim faaliyetlerindeki yenilikleri sıralarken, pedagojinin ve eğitim bilimlerinin ortak noktaları ele alıp, farklılıklarına da değinmek gerekir. Pedagojinin eğitim tarihine göre yeni olmasını pedagojinin, içgüdü yerine düşünceyi, kör doğa yerine sanatı koymasına bağlamak ve pedagojinin yalnızca öğretim faaliyeti olmaktan ziyade kişinin mutluluğunu da amaçladığını belirtmek gerekir (Kansu ve Kansu, 2011). Literatürdeki bilgiler ışığında bilinen en eski pedagoji tarihi ile gelişmeleri açıklamaya başlarsak ilk olarak Eski Budunlara, Çinlilere, Mısırlılara ve benzer medeniyetlere uzanmamız gerekir. Eski Budunlarda eğitim kuşkusuz aile ile başlatılır, topluluğun inandığı inançlar ve töreler ile sürdürülmeye çalışılırdı. Eski Türklerde de eğitim, ana ve babalar yoluyla başlatılmış, ihtiyarlar vasıtasıyla ve masallar yoluyla sonraki nesillere aktarımı sağlanmıştır. Faydalı görülen en iyi eğitim, erkek evlatların babaları tarafından ava götürerek başlatılması, ev işlerinin ise kız evlatlara anneler vasıtasıyla evde öğreterek gerçekleştirilirdi.

Kronolojik açıdan yakın tarihlerde olmasına rağmen, Türk boylarındaki eğitim faaliyetleri Hintlilerde ve Brahmanlarda olduğu gibi tamamen şamanların elinde değil, aksine Han'ın, Hakan'ın denetiminde olduğu ifade edilebilir (Şalgam ve Koçak, 2021). Öte yandan Çin topraklarında ise en küçük yerleşim yerinde bile bir okulun varlığı kaynaklarda mevcuttur. Özeline inmek gerekirse, 10 yaşına kadar Çin'de çocuklar ilköğretim düzeyinde aldıkları eğitimi 13-14 yaşından sonra müzik gibi güzel sanatlar eğitimi ile desteklenir ve bu becerilerin sergilenmesi arzulanırdır. Çin'in yüzyıllarca gelişmemesinin sebebi olarak, gelenekçi eğitim faaliyetlerini göstermek yanlış olmayacaktır. Burada mevzu edilen eğitim, kız çocuklarının evleninceye dek sadece annelerinin yanında yer alıp eğitimde onların gözetiminde bulunmalarındır. Sümerlerde durum çivi yazısı öğretene tabletlere sahip olunması münasebetiyle diğer topluluklardan biraz farklıdır. Bu durum Sümerlerin ilerlemesine aracılık etmiş olabilir. Mısır ise eğitimde sürekli öncü olmasına rağmen, eğitimi dinsel kesim olan papazlardan kurtaramaması sebebiyle hak ettiği yere gelememiştir (Kırkız, 2014). Astronomi ve muhasebe alanında ileri düzeyde gelişme gösteren Mısır, öğrencilere formülleri ezberletme yolunu benimsemiştir. Hint topraklarında eğitime değinmeden önce kast sisteminin varlığını hatırlamamız gerekir. Eski Hint cemiyetinin temelini oluşturan, toplumsal yaşamdaki kast yapısı yani sınıflar dinsel hayatta da gözlemlenmiş olup, insanların içindeki bütün kötülüklerin kaynağının istekler ve hırslar olduğu belirten Buda sınıfı eğitimde aktif rol almıştır (Hiriyanna ve Aydın, 2011). Ancak yükseköğretim kurumlarını da din adamlarından kurtaramamış ve çıkarları doğrultusunda şekillendirmeye çalışmıştır. Bir diğer köklü yapıya sahip topluluk olan İran'da ise eğitim genellikle askeri düzen amacıyla yapılmakta olup, istisnai de olsa Ksenofon gibi genç İranlıları eğitime amacı taşıyan yazarlar ortaya çıkarak eser vermiştir. "Cyropaedia" laik eğitime vurgu yapan ahlakını düzeltme için yazılmış bir eserdir olarak bilimde yerini almıştır. İran'da genel adalet okulları eğitimin bir parçasıdır. Kendilerine Atinalıların eğitimini örnek aldıklarını iddia eden İsraililerde eğitimin amacı töre ve ten bakımından gelişmiş insan yetiştirmektir. Bu sebeple fiziksel cezalar hafifti ve "Çocuklar bir el ile cezalandırılmalı, iki el ile okşanmalıdır" fikri hakim fikir olarak ortaya konulmuştu. Yunan'da eğitim ise, pedagojinin bir alt kümesi olarak görülmekte ve ona göre talep toplamakta idi. Bu sebeple pedagojiye eğitim üzerine düşünme yetisi olarak bakılması son derece dönemin şartlarına uygundu. Eski Yunan'da çocuk yücelik duygusunu aile ile kazanır ve ayinlere katılırdı. Spartalılar azınlık olduğu için hepsi savaşçı ve onlara eğitim devlet eliyle verilirdi (Dikyol, 2016). Atinalılarda ise durum daha özeldi. İlk eğitimini ailede alan çocuk 15 yaşında gimnazlara alınır, hem beden hem ruh eğitimine tabi tutularak topluma kazandırılmak hedeflenirdi (Arslan, 1995).

1.1. Pedagojide Sokrates, Eflatun, Platon, Aristote, Xenefon, Quintilien ve Marcus Aurele

Atina’da eğitim faaliyetleri bireyin ruh ve beden eğitimini bir bütün olarak görmektedir. Sokrates’e göre öğrenim faaliyetlerinin temeli soru sormaktan ibaretti. Öğretim faaliyetlerindeki yanlışların ortaya çıkıp, zıtlıkların öğretilmesi soru sorma temeline dayanır ve bilinenden bilinmeyene doğru giden öğrenim bu yolla gerçekleşmekte idi. Dönemin bir diğer düşünürü olan Eflatun, yaşayan insanları üç şekilde kategorileştirmiştir ki bunlar; çiftler ve sanatçılar, memurlar ve ülkesi için savaşanlar savaşçılardır. Bireyin pozitif bilimlere ek olarak yaklaşık 5 yıl da felsefe eğitimi alması gerektiğini savunan Eflatun, çocuğun eğitimi sevmesi ile her şeyin öğretilebileceğini vurgulamıştır. Dönemin bir diğer ünlü düşünürü olan ve çocukların eğitiminin salt anne ve babaya yüklenmemesi gerektiğini savunan Aristo, Büyük İskender’in eğitmeni ve hocası olmasının verdiği öz güvenle eğitim esnasında aile bağlarının artırılması gerektiğini savunarak o zamana kadar olan bakış açılarını genişletme yolunu tercih etmiştir. Öte yandan kendinden sonra derin iz bırakan ve çağdaş düşünürlerinden ileri giderek genç kızların eğitimi özelinde fikirler beyan eden ve “Oeconomicus” adında ekonomi yönetimi alanına özgü temeli olan bir eser bırakan Ksenefon, ev idaresi gibi günlük eğitimin de eğitimin bir parçası olması gerektiğini savunmuştur (Ayyıldız, 2017). Ancak Roma’nın pedagojiyle ilişkisi felsefi sınırlardan öteye geçmemiştir. Benzer şekilde Romalılarca değersiz görülen pedagoji yerine daha çok hukukla ilgilenen Romalıların, çocuklarını dahi köleleştirdikleri için pedagojide geri planda kalmış oldukları ifade edilebilir. Kuşkusuz eski dönemlerde büyük tartışma konularından biri de eğitimin ne zaman başlaması gerektiğidir. Bu konuda sayısız fikir beyan eden ve eğitimin, kişinin doğumu ile başlaması gerektiğini savunan Kentilyen, ilk eğitmen olarak sütanayı işaret etmiştir. Çocuklardaki ilk izlenimin önemine dikkat çeken düşürür, “Yeni bir kap içine ilk konan sıvı, lezzetini daima saklar” sözüyle düşüncelerine açıklık getirmiştir. Pedagoji için emek veren matematiği öncülleyen ve çocukların eğitimi için “Çocukların Eğitimi” adında bir kitap yazan Markus, annelerin, çocuklarının eğitimleri ile uğraşması gerektiğini şiddetle savunmuştur (Madrid vd., 2022). Pedagoji tarihi için son derece önemli bir yazar olan Markus, “Kendime Düşünceler” adlı eseriyle kendine öğretme ilkesinin öncüsü olarak gösterilebilir. Öte yandan bu dönemde beden eğitimi ve spor sadece askeri anlamda kendisine yer bulmuştur (Aurelius ve Ceren, 2019).

1.2. Orta Zamanlarda Pedagoji; Gazali ve Farabi ve Rönesans Çağında Pedagoji Eğitimi; Erasmus, Rable ve Montaigne

Rahipler Hristiyanlığın ilk yıllarından itibaren yaklaşık olarak bin yıl eğitim öğretim faaliyetlerinde başrolde olmuşlardır. Kimi zaman konumlarını “Ancak bilgisizler göğe erecektir” sözü ile korurken, kimi zamanda bilgisizliğin değerli olduğu vurgulayarak zirvede olmayı başarmışlardır. Ancak 10. yüzyıldan itibaren yaklaşık 700 yıl Avrupa’daki papaz okullarına verilen yakıştırma olan skolastik düşünce, bilimin gelişmesine engel teşkil eden bir set olarak ifade edilebilir. Buna karşın “Yanlış ile doğruyu karıştırmayınız ve doğruyu gizlemeyiniz” gibi ayetlerle eğitimin temelleri atılan İslamiyet’in ilk yıllarında eğitim ve öğretim faaliyetleri hızlı bir ivme kazanmıştır (Akbulut, 2016). Bunun somut göstergesi olarak 11. yüzyılda ilk medreseyi kuran kişinin Nizamül mülk olduğu bilgisi kaynaklarda mevcuttur. Öte yandan bir İslam düşünürü olan Gazali, bilim öğrenmek adına asla kibirlenip utanmamak, öğretmeni her koşulda dinlemek gerektiğini ifade etmiştir. Eğitimin önemine dikkat çeken Gazali, çocuğun kalbini işlemenin önemine vurgularken, çocuğun iyiliğe alıştırılırsa iyilik, fenalığa alıştırılırsa da fenalık yönünde ilerleyeceğini belirtmiştir. Aristo’nun eserlerini inceleyip, etkisinde kalan yazarlardan biri olan ve yaklaşık 200 eser veren Farabi’nin eğitim üzerindeki düşüncelerine “Kitabü’s-Sinaye” adlı eserden ulaşmak mümkündür (Bozaslan, 2020).

1.3. Reform Hareketleri; Martin Luther, Comenius ve Avrupa’da Cizvitler ile Jansenistler

Okullarda şuanda uygulanmakta olan ilköğretim genel müfredata dayalı öğrenim faaliyetlerinin büyük ölçüde, 15. ve 16. yüzyıllarda yaşamış olan Lüther ve Comenius’un sayesinde olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Zamanının ileri gelen din adamlarından biri olan ancak pedagoji üzerinde oldukça fazla düşünme ve araştırma etkinliklerinde bulunan Luther, öğretimin adeta bir makine gibi ezbere değil de içselleştirerek olması gerektiğini vurgulamıştır. Ayrıca dönemin bir diğer düşünürü olan Komenius, yeni pedagojinin geleceğini bildiren bir işaret olarak gösterilebilirken, öğretimde tümevarım kanununu pedagojiye katarak tümevarım yönteminin atası olarak anılmaktadır (Coşkun, 2017). Tümevarım oldukça önemli bir sistemdir. Çünkü tümevarım ile kolaydan zora, basitten karmaşığa bir anlayış benimsenmiş olur. Rousseau ve Locke gibi pedagoji kurucuları arasında sayılabilecek Komenius, öğrenimi yaymak ve genelleştirmek için çok fazla çaba harcamıştır. Komenius, pedagojinin psikolojik temellerine ağırlık vererek kişinin yeteneklerinin doğal bir düzen içerisinde gelişim göstermesi halinde daha başarılı olacağını belirtmiştir.

Eğitim ve öğretim faaliyetlerinde her zaman karşıt düşünceler var olmuştur. Benzer şekilde analiz edildiğinde birbirinden zıt iki eğitim kurumu niteliğinde olan Cizvitlere göre eğitim işleri doğaçlama bir şekilde zekâyı eğiterek ödül ve cezaya dayanırken (Çalık, 2016) eğitimi misyonerliğe dayandırmışlar (Tekin ve Karaca, 2019), öte yandan Jansenistler ise eğitime aklın sınırlarını genişletmek olarak bakmışlardır (Karaharman, 2021). Cizvitler tarih öğretimine yer vermemiş, tüm yeniliklerin öğretimine kısıtlama ve yasak ve prangalar getirirken, insanların düşüncelerine ket vurmaya tercih etmişlerdir. Aksine Jansenistler pedagoji anlamında tam bir çocuk eğitim meraklıları olup, insanoğlunun doğuştan kötü ruhu olup bu kötü ruhtan kurtulmak için eğitilmeleri gerektiğini savunmuşlardır. Bu öncülerden sonra 17. yüzyılda yine çeşitli düşünürler ortaya çıkmıştır.

1.4. On Yedinci Yüzyılda Pedagoji Bacon, Descartes, Ratke, John Locke, François

Bacon 17. yüzyılın başlangıcında, kendi dönemine kadar hiç olmayan şekilde bilimsel düşünceye önem vererek pedagoji eğitimin gerekliliğini vurgulamıştır. Bunu düşüncesini gerçeğe ulaşmak adına somut olarak araştırılması yoluyla gerçekleştirmeye çalışmıştır. Tam da bu sebeple yeni gerçeklerin atası olarak anılan Bacon, bir eğitim ansiklopedisi olan “Büyük yeni düzen” kitabını kaleme alarak pedagoji eğitimine destek vermiştir (Altıparmak, 2018). Eğitimde baştan itibaren bir düzenin olması gerektiğini belirten Bacon, bilinenden bilinmeyene, kolaydan zora ve genelden özele hareket etmenin önemini vurgulamıştır (Narman, 2004). Dönemin bir diğer ünlü eğitimcisi olan ve eski kitaplarla vakit harcamanın doğru bir yöntem olmadığını vurgulayan Dekart, insandaki iyi düşüncelerin yeterli olmadığını, insanın bu durumu ancak eğitimi uygulamaya koyarak yenebileceğini belirtirken “özdeksel pedagojinin” öncüsü olarak gösterilmektedir (Copleston, 2022). Burada bahsedilen Özdeksel pedagoji, zekâyı mümkün olduğunca fazla bilgi ile doldurmak olarak ifade edilebilir. Bir diğer düşünür olan Ratke, her şeyin tabiatın düzenine uygun olarak öğretilmesi gerektiğini vurgulayıp, zorlama ve baskı ile eğitime karşı çıkmaktadır. Ödülün eğitimde olabileceğini ancak cezanın yer almaması gerektiğini belirtirken tüm bilimsel çalışmalarda deney ve tümevarım yönteminin kullanılmasının gerektiğine dikkat çekmiştir (Günay ve Gürbüz, 2021). John Locke ise doğuştan gelen düşünceleri bir kenara atıp, çocuğun ruhunun düz bir levha olduğunu belirtmektedir (Sevim, 2019). Eğitimde uygulamaların sürekli olmasının daha verimli olması gerektiğini söyleyen Locke, bu düşüncesini de “Yalnız uygulamalar, vücudun ve ruhun anıklığını, yetkinliğe doğru götürür.” sözleri ile ifade etmiştir (Çelenk, 2015). Pedagoji tarihinde önemli bir yeri olan

Locke “Çocukların eğitimi hakkında bazı düşünceler” adlı kitabıyla sağlam vücutta sağlam ruh eğitim ülküsünü dile getirmiştir (Üstel, 2016). Fenelon François, çocuk psikolojisinin merak ile taklidin çocuk eğitimindeki önemini vurgulamıştır. Ayrıca “Kızların Eğitimi” adında bir kitap da yazan François, küçük yaşta eğitime başlanması gerektiğini söylemiştir (Genç ve Döner 2021). Tüm bunların dışında, La Salle, eğitim hakkındaki düşüncelerini “Okulların Yönetimi” adında bir tüzükte bir araya getirmiş olup (Gündüz, 2016), pedagoji tarihinde yine önemli olan bir diğer nokta olan, öğretmenin vereceği dersi önceden okuyup hazırlayıp, derste de sorular sorarak daha iyi anlaşılmasına katkı sağlamasına ilk defa değinen düşünür olmuştur.

1.5. On Sekizinci Yüzyılda Pedagoji; Rousseau, Kant ve Filantropolar, Basedow, Frederic

On sekizinci yüzyılı, kendinden önceki dönemler olan on yedinci ve on altıncı yüzyılda görülen derin bir etkileşimin ardından bir durağanlık ve sessizlik zamanı olarak betimlemek yanlış olmayacaktır. Fransa’da bu yüzyılın önde isimleri analiz edildiğinde Voltaire ve Rousseau göze çarpar. Eğitimde yenilikler açısından ise, 14. Louis çağında egemen olan Cizvitler ülkeden kovulmuştur ve bu çağda pedagoji papazların ellerinden kurtarılmıştır denilebilir. Bu duruma aracılık ettiği düşünülen Rönesans, insanlık tarihinin belli başlı dönüm noktalarından biri olduğu kadar pedagojide de büyük bir öneme sahiptir. Rönesans’a bağlı olarak pedagojik açıdan hakkını teslim etmemiz gereken bir nokta vardır ki Rousseau’ya kadar hiç kimse pedagoji konusunda kendi öznel görüşlerini bırakıp çocuklar üzerinde gözlem yapmayı denememişti. İşte bu yüzden çocuğu iyice tanıma fikrini ortaya atan Rousseau’yu (Silier, 2016) başrole almak ve tanımak gerekmektedir. Rousseau, eğitim dünyasında bir devrim niteliğinde gösterilen “Emile” adlı eseriyle, aykırı olarak ilan edilmiş ve genel töreyi bozma suçlamasıyla Fransa’dan kovulmuştur. Rousseau’ya göre: “Her şey insanların ellerinde bozulur” ve doğuştan aslında herkes iyidir, insanın kalbinde kötülük yoktur (Rousseau ve Günyol, 2007). Rousseau’nun Beden eğitimi ve spor hakkındaki görüşlerine gelecek olursak “Çocuğun bedenini durmadan işletiniz. Bedeni dinç olursa düşüncesi de dinç olur.” ifadeleri, Rousseau’nun tüm pedagoji sistemlerini etkilediğini, fiziksel ve bilişsel yapının birlikte ele alınması gerektiğini ortaya koymaktadır (Sönmez, 2013).

Dönemin bir diğer aktörü olan ve eserlerinde pedagojiden de bahseden Kant, “Pedagoji bahisleri” adı altında fikirlerini beyan ettiği bir eseri okurlara sunmuştur. Eğitimin niteliğine önem verdiği gözlemlenebilen ve katı bir eğitime inanan Kant, “İnsan ancak terbiye sayesinde insan olacaktır.” düşüncesine sahiptir (Özgül, 2020). Dolayısıyla Kant’ın, eğitimi insanları

disipline sokma olarak gördüğü ifade edilebilir. Eğitim esnasında yer alabilecek cezaları iki gruba ayıran düşünür, dini eğitime de karşı çıkmamıştır. Bu düşüncesini bireylerin boş inanışlara yönelmemeleri için dini eğitim almaları gerektiğini söyleyerek ifade eder. Eğitimde cinsiyet farkına da değinen Kant, düşüncelerini: “Erkeğin eğitimi akıl işidir, kadının eğitimi ise duygu işidir.” sözüyle tariflemektedir (Tong, 2006).

Pedagoji de tıpkı diğer bilimler gibi çevreye etkiler savurarak ilerler. Almanya’da Rousseau’nun izinden giden yazarlar “filantroplar (insan severler)” olarak tanımlanır ve bir eğitim modeli oluşturdukları açıktır (Çiydem ve Berat, 2019). İnsan severlere göre eğitimde düzenlemeler ilk olarak okullardan başlamalıdır ve öğretmen yetiştirmek eğitimin en asli görevi olarak ifade edilmelidir. Bu hareketin başında ise ünlü düşünür ve yazar Jean-Bernard- Basedow bulunur. Basedow da Rousseau’nun öğretilerine sıkıca bağlıdır ve bireye okuma alışkanlığı kazandırmak yönünde çalışmalarına ağırlık vermiştir. Frederic Rochow ise hayatını ve kalbini halk okullarının ilerleyip gelişmesi yoluna adanmış bir düşünür olarak ifade edilebilir. Hatta bu bağlı çalışmalarından dolayı kendisine “Prusya halk okullarının babası” denilmiştir (Ergün, 2016). Ulusal eğitimin ülküsünü tanımlarken; “Bireyin zihnini açmak, düşünceyi parlatarak geliştirmek, bilim ve sanatı, gerçeği arama ülküsünü daha geniş çapta yaşamak” ifadelerini kullanmıştır (Locke, 2007).

1.6. Laik Öğretimde Fransız Etkileri ve On Dokuzuncu Yüzyılda Pedagoji; Pestalozzi, Frobel, Girard

19. yüzyılın en önemli gelişmelerinin başında ilköğretimin zorunlu ve parasız hale sokularak herkese yaymaya çalışılması olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bununla birlikte öğrenciler daha yumuşak bir eğitime bağlanıp dönüşüm geçirebileceklerdi. Bu fikirleri hayata geçirmeye çalışarak düşünce ve ahlak eğitiminde büyük bir adım atan İsviçreli olan Pestalozzi, halk okullarının gerçek mimarı olmuştur (Asan, 2012). Elbette her düşünürün bir çizgisinin olduğunu söylemek mümkündür. Ancak Pestalozzi ‘nin Rousseau’ya bir üstünlüğü varsa o da kendi çocuğunu yetiştirip büyütmesi olarak ifade edilebilir. Hayatının bir döneminde tamamen yazmak ile uğraşan Pestalozzi 1780 ‘de “Yalnız yaşayan birinin akşam saatleri” ile okullarda eğitimin içtenlikle gerçekleştirilmesi gerektiğini önemle vurgulamış bir yazar olarak belirtilebilir. Ancak Pestalozzi, belki de en kıymetli eseri olan “Leonard de Gertrude” ile çocuk eğitimin canlı bir örneğini yansıttığı yansıtarak, ahlak duyuları ve vicdanı yüceltmıştır. Kendi eğitim kurumlarını taşıyan bir eser olan “Gertrude çocuklarını nasıl yetiştirir?” eseri ile Pestalozzi, eğitsel olgunluğun zirvesine tırmanarak, bir yazar olmaktan çok

bir eğitimci olduğunu ispatlamıştır (Elkind ve Önden, 1999). Pestalozzi'nin eğitsel amacı olarak; öğretmeyi bir makine gibi gerçekleştirmeyi göstersek yanlış ifade etmiş olmayız. Başkalarının deneyimlerinden yararlanmayı bilmediği için ise Pestalozzi, bu eksikliği; "Biz hiçbir şey okumamalıyız, her şeyi bulmalıyız." düşüncesi ile eğitime bakmıştır (Elkind ve Önden, 1999). Öğretimi basamaklayan Pestalozzi, her bilim dalında öğrenim, basitten karmaşığa doğru gitmelidir diyerek seviye farklılıklarını azaltmaya çalışmıştır.

Bir diğer önemli düşünür olan Frobel çocuk eğitiminde öğrencilerin hareketlerini adım adım gözlerdi (Hergüner, 1992). Eğitim üzerindeki düşüncelerini "İnsan Eğitimi" adlı kitapta toplamıştır. Bir nevi Frobel kreş fikrinin babası olarak görülebilir çünkü "Çocuk bahçesi" adını verdiği okulunda çocukların oynayacağı eşyaları ortaya çıkarıp, şarkılar eşliğine ilk kez top oyunlarını oynatmıştır. Bu sayede çocuklara eğitim verenleri de bahçıvan olarak nitelendirmiştir. Oyun Frobel' in eğitim sisteminin köşe taşı haline gelmiştir. Girard' in eğitim hakkındaki düşünceleri ise, çocuğa sürekli soru sormak üzerine kurulmuştur. Bunu "Bu fena mıdır?" diye sorarak yapmaya çalışmıştır (Girard vd., 2010). İspanya ve Fransa 'da düşünceleri geniş alana yayılmıştır.

2. Spor Pedagojisi mi, Beden Eğitimi ve Spor Öğretimi mi?

Eğitim ile pedagoji aynı anlama gelecek şekilde kullanılsa da pedagojiyi eğitimden ayıran birden fazla özellikten söz edilebilir. Bu özellikler pedagojinin eğitimden, uygulanan yöntem ve uygulanan hedef kitle bazında farklılıklar taşımasına temellendirilebilir. Bu farklılıkları maddeler halinde ifade etmek mümkündür.

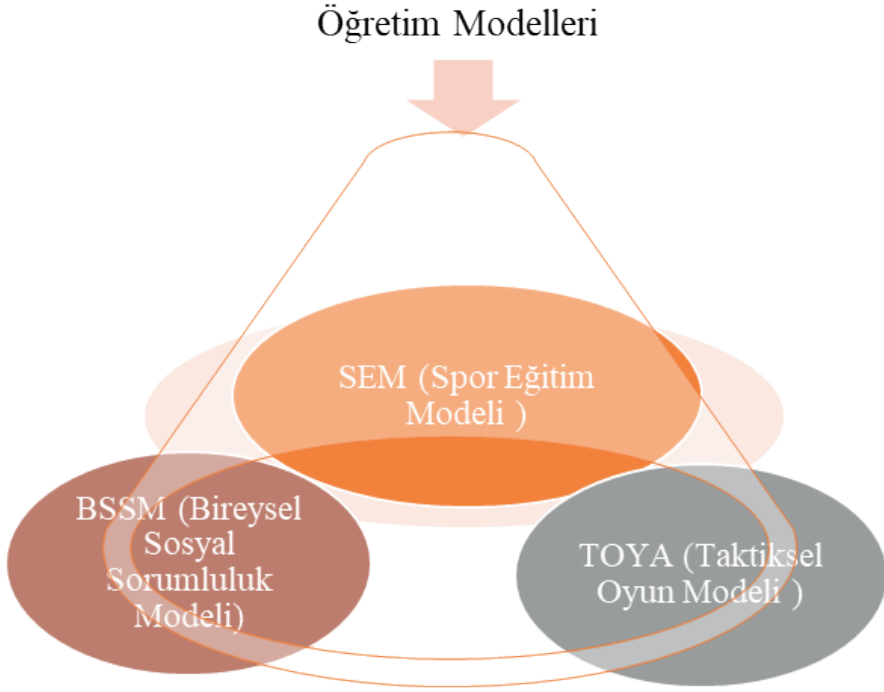
- Eğitim faaliyetleri öğrenci, öğretmen ve eğitim ortamı sarmalında gerçekleştirilen faaliyetler bütünü olarak ifade edilebilir. Eğitimin yeterli seviyede yürütülüp yürümediğini sorgulayan bireyin, eğitimde kullanılan yöntemin ne derece doğru olduğunu sorgulaması pedagoji olarak ifade edilebilir. Birey eğitime faaliyetlerine hayatının hemen her döneminde katılabilir. Ancak pedagojinin daha çok çocuk eğitimini yönelik olması, eğitim ve pedagoji arasında bir araç olarak ifade edilebilir.
- Eğitim ve öğretim uygulamaları bir standarda bağlı yürütülen faaliyetler bütünü olarak ifade edilebilir. Pedagoji ise bu faaliyetleri düzenleyerek, eğitimi karmaşıklıktan kurtaran daha çok bilimsel olmaya davet eden bir bütündür.

- Eğitim faaliyetleri bireyin öğrenme sürecidir. Pedagoji ise bu süreci daha verimli hale getirmeye çalışmak için kullanılan yöntem, teknik ve stratejilerin kullanılması olarak ifade edilebilir.
- Pedagoji, ABD’de Herbart’ın G.Stanley Hall ve John Dewey’in etkileri sonucu bir eğitim psikolojisi olarak ifade edilmektedir (Eker, 2007).
- Eğitim faaliyetleri daha çok uygulamaya yönelik iken, pedagoji faaliyetleri daha çok teorik zeminde kendini gösteren disiplinler olarak tanımlanabilir.
- Pedagoji henüz gelişim çağındaki çocukları merkezine alırken, eğitim bilimleri hemen her yaştaki bireyleri merkezine konumlandırabilir.
- Eğitim bilimlerinin özünde bireye bir şeyler öğretmek yatarken, pedagoji faaliyetleri kapsamında süreçte yer alan bireylerin mutlu olmasını da kendisine amaç edinir.
- Eğitim bilimleri faaliyetlerinde öğreticinin iradi eylemleri yer alırken, pedagoji bu eylemler esnasında hem öğreticinin hem öğrenenin iradesini dikkate alır.
- Eğitim pedagojinin bir alt kümesi olarak ifade edilebilir. Pedagoji eğitim üzerine düşünme, fikir yürütme niteliği taşımaktadır (Kansu, 1930).

Sporun, eğitim ve pedagoji ile ortak tabanda bulunduğu birçok noktanın olduğu söylenebilir. Bunlardan biri bireyi grup ve takım etkinlikleri yoluyla işbirliğine sevk etmesidir. Yani spor bireye sorumluluk alma ve bu bilinci geliştirmesi yönünde destek sağlar. Öte yandan spor içerisinde hırs barındırması yönüyle eğitim bilimleri ve pedagojiden ayrı özellikler taşıyabilir. Eğitim bilimleri çeşitli öğretim modelleri mevcuttur. Ancak bazı öğretim modelleri sadece beden eğitimi ve spor alanına yönelik geliştirilmiştir.

3. Spor Pedagojisinin Bilimsel Temelleri

Eğitimin her branşında olduğu gibi beden eğitimi ve spor öğretimi alanında da alana özgü öğretim modelleri vardır. Bu modeller ve modellerin araçları aşağıda açıklanmaya çalışılmıştır.

Şekil 1. Beden Eğitimi ve Spor Alanına Özgü Öğretim Modelleri

Tablo 1. Beden Eğitimi ve Spor Alanına Özgü Öğretim Modelleri

SEM	<p>Darly Siedentop tarafından geliştirilen SEM, öğrenci merkezlidir. Programın organizasyon merkezine sporu koyar ve öğrenciler sadece oyuncu olarak değil farklı sorumluluklarla da görev alırlar. Modelin ana hedefi; becerili, bilgili ve istekli spor insanları yetiştirmektir.</p> <p>SEM Aşamaları</p> <ul style="list-style-type: none"> • Spora özgü beceri ve fiziksel uygunluğu geliştirmek, • Spora özgü stratejileri uygulayabilmek ve bunları takdir etmek, • Sportif etkinliklere gelişimine uygun düzeyde katılmak, • Sportif etkinlikleri planlama ve yönetimini paylaşmak, • Sorumlu liderlik özellikleri göstermek, • Ortak hedeflere ulaşmak için takımla birlikte etkili çalışmak, • Spora anlam veren ritüel ve gelenekleri takdir etmek, • Sporla ilgili konularda mantıklı karar vermek için gerekli kapasiteyi geliştirmek, • Hakemlik ve antrenörlük ile ilgili bilgiyi geliştirmek ve uygulamak, • Okul dışı sportif etkinliklere gönüllü olarak katılmak.
TOYA	<p>Bunker ve Thorpe'un "Oyunları Anlamayı Öğretme Modeli" üzerinden türetilmiştir. Öğrenenlerin ön öğrenmelerinin üzerine yenilerini koydukları bilişsel öğrenme kuramının özelliklerini sahip olup, taktiksel problemi kullanma ve motor performanstan önce bilişsel öğrenmeye vurgu yapma ön plandadır.</p> <p>Taktiksel Oyun Modeli Uygulanışı</p> <ul style="list-style-type: none"> • Oyun kategorilerinden hangisinin kullanılacağı seçilir. • Oyun odağı belirlenir. • Seçilen branşın taktiksel yapısı ortaya koyulur. • Derse girişte uyarlanmış bir oyun ortaya koyulur. • İlk oyun sonrasında taktiksel problemi çözmeye yarayacak keşfettirici sorular sorulur. • Ders odağını oluşturan beceri yada harekete yönelik oyun temelli etkinliklerle çalışmaya başlanır. • Beceri çalışması tamamlandıktan sonra ilk baştaki oyuna tekrar dönülür.
BSSM	<p>Bireysel Sosyal Sorumluluk Modeli, 1978 de Don Hellison tarafından geliştirilmiştir. Öğrencilerin kendi öğrenme sorumluluklarını alma yeteneklerinin olduğu varsayılmaktadır. Hem kendilerinin hem de diğerlerinin iyi olmalarını sağlamak için 5 seviye vardır.</p> <p>Sorumluluk Seviyeleri ve Bileşenleri</p> <p>1.Seviye-Başkalarının haklarına ve duygularına saygı: Öz-kontrol, Başkalarının doğrularına saygı, Sorunların çözümünde demokratik ve barışçı olma alt maddelerinden oluşmaktadır.</p> <p>2.Seviye-Çaba ve işbirliği: Yeni görevler deneme, kendi gücünü keşfetme, Takım lideri ile çalışırken işbirliği ve Zoru denemeyi öğrenme ana özellikleridir.</p> <p>3.Seviye- Öz-yönetim: Bireyin bağımsız çalışması, hedef koyma ve akran baskılarına dayanması, öğretmen denetimi olmadan görevi tamamlaması ve öz-değerlendirme yapabilmesinden oluşmaktadır.</p> <p>4.Seviye- Başkalarına yardım etme: Başkalarının ilgi ve ihtiyaçlarına duyarlı olup, bireysel ve grupla çalışırken iyi olmaya katkı sağlama ve yargılamadan dinleme bu seviyenin en önemli aşamalarıdır.</p> <p>5.Seviye- Hayata transfer: Son seviye olan ve fikirleri spor salonu dışında deneme, okul dışında iyi rol model olma, evde kendi fiziksel uygunluk programını yapma ve toplumda başkalarına öğretme aşamalarından oluşmaktadır.</p>

Not: SEM (Spor Eğitim Modeli), TOYA (Taktiksel Oyun Modeli), BSSM (Bireysel ve Sosyal Sorumluluk Modeli)

SONUÇ

Spor pedagojisi, eğitim ve öğretim ile ilgili süreçte yer alan unsurlar arası ilişkileri yöneterek öğrenenin süreç sonu öğrenme çıktılarını artırmasını kendisine hedef edinir. Bu anlamda spor pedagojuna sporcuların davranışlarında olumlu yönde değişim sağlamaya çalışan bir eğitimci gözüyle bakmak yanlış olmayacaktır. Bireyin “Nasıl öğrenirim?” sorusuna yanıt olarak spor pedagoğu “Ne öğreteyim, nasıl öğreteyim” sorusuyla cevap bularak, öğreteceklerini kategorize eder ve işe koyulur. Burada önemli olan uygun stratejinin seçilip uygulamaya konulmasıdır. Model temelli beden eğitimi ve spor öğretiminde alana özgü öğretim modelleri olarak açıkladığımız SEM, TOYA ve BSSM'nin aşamaları ve işlem adımlarını önceki bölümde açıklanmıştır. Bu üç öğretim modelinin daha verimli olabilmesi adına, dikkat edilmesi gereken bazı özellikler mevcuttur. Bunlar:

Beceri Kazanma-Teknik: Sporcuda kalıcı bir mekanizma şeklinde işleyebilen beceri kazanımı için üzerinde önemli vurgular barındıran planlı çalışmalar son derece önem taşımaktadır. Beceri kazanımı faydalı şekilde kazanıldığında bireye oyun içine kolaylık sağlamaktadır. Bir süre sonra beceriyi edinen sporcu mükemmelleşir ve bireyin spor pedagojisinin amacına ulaşmasını sağlar (Gürbüz, 2017).

Yöntem ve Stratejileri Kusursuz Uygulama: Kuşkusuz, beceriyi öğrenme yolları strateji ve teknik kullanımından geçer. Kritik döneme ve olgunlaşmaya uygun hareketler doğru strateji ile kullanıldığında hedeflere ulaşmak daha kolay olacağı için, uygun stratejinin seçilip üzerinde durulması sürece katkı sunacaktır.

Doğru Tercih ve Tarafsızlık Olabilme: Sadece kendi çıkarına odaklanmayıp, fair play ruhunu üstün tutan bir sporcu yansız karar vererek sporda fair play duygusunun gelişimine katkı sağlar. Bu sebeple duyguları ön planda tutmayan bir birey spor pedagojinin amacına hizmet ederek ortak kazanımları gün yüzüne çıkartır.

Alıştırma Motivasyonunu Artırma: Beceri kazanımı için gerçekleştirilen müsabaka dışı alıştırma ya da müsabakaya başlamadan önce sporcunun sahip olabileceği motivasyon durumu ve gerekli pekiştiricileri kullanmak, bireyin sürece etkin katılımını artırır. Dolayısıyla öğrencileri kırmadan incitmeden dönüt düzeltme sağlamak ve gerektiğinde ipucu vermek motivasyonu artırıcı eylemler olduğu için, spor pedagojisi açısından istenilen özellikler daha fazla gözlemlenebilir.

Performans Gelişimi: Performans, sporcunun ortaya koyduğu ve elinden gelen, yani yapabildiklerinin ne derece istenilenle örtüştüğüdür (Biçer,

2018) . Söz konusu performans sadece fiziksel değil, mental olarak da sporcunun sergilediği emek neticesinde ne derece verim elde ettiği ile ilgilidir. Pedagojinin sahip olduğu ilkeleri çerçevesinde bir spor pedagogu, sporcusunun davranışlarını bir adım daha ileriye taşımak adına çaba sarf eder. Nitekim etkili spor pedagojisi için bu özelliklerin yanında gerçekleştirilmesi gereken basamaklar mevcuttur. Kamil Erdem'e göre bu basamaklar ilgi, özdeşleşme ve analiz şeklinde sıralanabilir (Sökmen ve Şimşek, 2016).

İlgi: Sporcu gerçekleştirmeyi hedeflediği spor branşına karşı alaka duymalıdır. İlgi bu noktada eksik ise motive yoluyla üst noktaya taşınabilir. Sporcunun ilgisinin bir nevi antrenöre bağlı olduğu ve antrenörün de gelişmeleri takip eden güncel bir yapıya sahip olması, kuşkusuz sporcunun ilgisini artıracaktır (Erdem, 1992).

Özdeşleşme: Özdeş olma, kişinin yaptığı işle kendisini bir bütün olarak hayal etmesi, kendisini ait hissetmesi olarak ifade edilebilir. Dolayısıyla pedagojik anlamda özdeşleşme ise, işine coşku ile bağlı olmayı ifade eder demek doğru olacaktır. Öğretici kişi, öğreteceği konu ya da konuları ilginç ve merak uyandıran bir tarzda ifade ederse, öğrenen daha heyecanlı yaklaşım öğrenme isteğindeki artışı fark edecektir (Erdem, 1992).

Analiz: Sporcuların uygulamaları ve antrenörün müsabaka ya da antrenman hakkında gösterdiği uygulamalar farklılıklar taşıyabilir. Bu noktada istenilen uygulamalara yönelik doğru adımları saptama yolunda edinilen ve uygulanan yöntemlere analiz demek yanlış olmayacaktır (Kayhan ve Erdem, 2019).

KAYNAKLAR

- Akbulut, A. (2016). Müslüman zihnin oluşturulmasında ve geliştirilmesinde ke- lam ilminin işlevi. *İslami Araştırmalar Dergisi*, 27(3), 220-234.
- Altıparmak, İ.B., Durakoğlu, A. (2018). Bir rönesans dönemi ütopyası olarak “Yeni Atlantis” adlı eserin sosyolojik analizi. *Turkish Studies*, 13(22), 75-90.
- Arnold, A. (1995). *Çocuğunuz ve oyun*. (Çev. Ahmet Gümüş). Denge Yayınları.
- Arslan, A. (1995). *İlk çağ felsefe tarihi*. 4. Basım. İstanbul Bilgi Üniv. Yayınları.
- Asan, H.T. (2012). *Türk eğitiminde iktidar-eğitim ilişkileri ve insan yetiştirme po- litikalarının Michel Foucault’un Panoptikon metaforuna göre incelenmesi (1795-1946)*. Doctoral dissertation. Marmara University, Turkey.
- Aurelius, M., & Ceren, Y. E. (2019). *Kendime düşünceler*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Ayyıldız, F.V. (2017). Felsefeden iktisada, iktisattan krizlere, krizlerden de Türki- ye’ye dersler. *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, 220-249.
- Biçer, T. (2018). *Yaşamda ve sporda doruk performans: Başarının zihinsel dinamik- leri*. Beyaz Yayınları.
- Bozaslan, M. (2020). İslam medeniyetinin bilim ve teknolojiye katkıları x. yüzyıl İslam âlimleri örneği. *Atlas Journal*, 6(31), 657-664.
- Coşkun, O. (2017). Yabancı dil öğretiminde eylem odaklı yaklaşım. *Dil ve Ede- biyat Araştırmaları*, 16(16), 83-101.
- Çalık, O. (2016). Cizvit Eğitiminde Ödül ve Ceza. ATA Bahri (Ed).İçinde *Ig- natius Loyola Ve Cizvit Okullarının Eğitim Anlayışı*. (53-63).
- Copleston, F. (2022). *Aristoteles*. (Çev: O. Yardımlı). İdea Yay.
- Çelenk, İ. (2015). *Örgütlerde duygusal zeka ve psikolojik yıldırma: Bir araştır- ma*. Master’s thesis. Pamukkale University, Turkey.
- Çiydem, E., & Berat, A. H. İ. (2019). II. Meşrutiyet dönemi okul öncesi eği- tim alanında pedagojik yaklaşım ve etkilenmeler. *Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi*, 8(1), 24-43.
- Dikyol, D.Ç. (2016). Antik Yunan’dan bir eğitim modeli: Sparta. *Mediterrane- an Journal of Humanities*, 6(2), 189-207. doi:10.13114/MJH.2016.293
- Eker, S. (2007). *John Dewey’in pragmatik politik düşüncesi ve politikada pratik meş- ruiyet sorunu*. Doctoral dissertation, Bursa Uludağ University, Turkey.
- Elkind, D., & Öngen, D. (1999). *Çocuk ve toplum: Gelişim ve eğitim üzerine denemeler*. Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları No: 3.
- Erdem, K. (1992). *10-12 yaş grubu futbolcularda video-teyp aracılığıyla futbol tekniklerinin öğretimi sözel öğretim yöntemiyle eğitim görenlerle kıyaslanma- sı*. Doctoral dissertation, Marmara University, Turkey.

- Ergün, M. (2016). Modern öğretmen yetiştirme sistemlerinin kurulması ve gelişmesi. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 9(3), 347-378.
- Ertürk, S. (1994). *Eğitimde program geliştirme*. Meteksan Yay.
- Genç, N., & Döner, Ş. (2021). Kadın, ailenin dahiliye nâzırıdır. Bir Osmanlı kadın dergisi: Parça boğçası. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 19(38), 815-860.
- Girard, R., Yaman, M., & Er, Y. (2010). *Kültürün kökenleri*. Dost Kitabevi.
- Günay, T., & Gürbüz, B. (2021). Eğitimde bireyi anlamak ve gizil yetenek. *IK-SAD Journal*, 7(27), 75-85.
- Gündüz, M. (2016). Eğitim ritüelleri. *İnsan ve Toplum*, 6(2), 155-163. doi:10.12658/human.society.6.12.D0134
- Gürbüz, S.E. (2017). *Türkiye’de uluslararası ilişkilerin lisans eğitiminde gizli müfredat ve oryantalizm: Eleştirel pedagojik bir yaklaşım*. Master’s thesis, TOBB University, Turkey.
- Hergüner, G. (1992). Eğitim-spor ilişkisi. *Ondokuz Mayıs University Journal of Education Faculty*, 7(1), 63-66.
- Hiriyyana, M., & Aydın, F. (2011). *Hint felsefesi tarihi*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Kale, R., & Erşen, E. (2003). *Beden eğitimi ve spor bilimlerine giriş*. Karadeniz Teknik Üniversitesi Yayınları.
- Kara, N.Ş., Çetin, M., Dönmez, A., ve Çağın, M. (2020). Bilişsel esneklik ile yaşamın anlamı arasındaki ilişki: Spor bilimleri fakültesi öğrencileri üzerinde bir araştırma. *Türk Spor ve Egzersiz Dergisi*, 22 (1), 142-149.
- Kara, M., Özşarı, A., Kara, N.Ş., & Çetin, M.Ç. (2023). Sportmenlik ve affetme esnekliği: Genç karate sporcuları araştırması. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 11(29), 56-68.
- Karaharman, M. M. (2021). *Özgürlük ve toplum ilişkisi bağlamında modern dönem siyasal düşüncesinin gelişimi*. Master’s thesis, Kırıkkale University, Turkey.
- Kansu, N. A. (1930). Türkiye maarif tarihi hakkında bir deneme. Nadir Yay.
- Kansu, I., & Kansu, M. A. (2011). *Cumhuriyet eğitim devriminin mülkiyeli mimarı Nafi Atuf Kansu (1890-1949) yaşamı ve yazıları*. Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yay.
- Kayhan, R. F., & Erdem, K. (2019). Spor eğitimi alan üniversite öğrencilerinin antrenörlük mesleğine tutumlarının incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12(68), 1415-1421.
- Kırkız, M. (2014). El-Ezher özelinde Mısır’da klasik ve modern eğitim. *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 14(1), 167-189.
- Knowles, M. S., Holton, E. F., & Swanson, R. A. (2015). *Yetişkin eğitimi*. (Çev: O. Gündüz). Kaknüs Yayınları.

- Locke, J. (2007). *Some thoughts concerning education: (Including of the conduct of the understanding)*. Courier Corporation.
- Madrid, M. J., Maz-Machado, A., López-Esteban, C., & León-Mantero, C. (2022). Aspectos didácticos presentes en libros de aritmética publicados en castellano en el siglo XVI. *History of Education & Children's Literature*, 17(1), 99-119.
- Narman, S. (2004). *Ceride-i ilmiyye çerçevesinde son devir kelâm çalışmaları*. Doctoral dissertation, Bursa Uludag University, Turkey.
- Orhan, R., & Ayan, S. (2018). Psiko-motor ve gelişim kuramları açısından spor pedagojisi. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(2), 523-540.
- Özgül, Ş. (2020). Kant'ın ahlak eğitimine dair görüşleri. *Sosyal Bilimler Lisansüstü Öğrenci Bilgi Şöleni Tebliğ Metinleri*, 61.
- Özsarı, A., & Fişekçioğlu, İ. B. (2023). Spora yönelik tutum, sosyal güvende hissetme ve memnuniyet ilişkisi. *Akdeniz Spor Bilimleri Dergisi*, 6(2), 658-669. <https://doi.org/10.38021/asbid.1282306>
- Özsarı, A., Kara, M., Çetin, M.Ç. & Kara, N.Ş. (2023). The relationship between sportsmanship and happiness: A research on martial arts athletes. *GSI Journals Serie A: Advancements in Tourism Recreation and Sports Sciences*, 6(1), 248-258. <https://doi.org/10.53353/atrss.1134462>
- Rousseau, J. J., & Günyol, V. (2007). *Toplum sözleşmesi*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- San, H. (1990). Bilimsel sporun anlamı ve tarihi. *Spor Bilimleri*, 1, 257.
- Sevim, Ş. (2019). *Çocuk eğitimi ve aile*. Ekin Yayınları.
- Silier, Y. (2016). *Özgürlük yanılması: Marx ve Rousseau*. Yordam Kitap.
- Sökmen, A., & Şimşek, T. (2016). Örgütsel bağlılık, örgütle özdeşleşme, stres ve işten ayrılma niyeti ilişkisi: bir kamu kurumunda araştırma. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 18(3), 606-620.
- Sönmez, A. (2013). *60-72 aylık dezavantajlı çocuklar için hazırlanan ilköğretime hazırlık oyun destek programının çocukların ilköğretime hazır bulunuşluk düzeyine etkisi*. Doctoral dissertation, Marmara University, Turkey.
- Stein, M. (2017). *Allgemeine Pädagogik: Mit 14 Abb. und 25 Tabellen, Mit 56 Übungsaufgaben*, (3215).
- Şalgam, M., & Koçak, K. (2021). *Türk bozkır kültüründe eğitim*. Master's thesis, Nevşehir Hacı Bektaş Veli University, Turkey.
- Tekin, Z., & Karaca, A. M. (2019). Cizvit Misyonerlerinin Kayseri'deki Eğitim Faaliyetleri: II. Abdülhamid Dönemi. *Journal of History Culture and Art Research*, 8(4), 508-525.
- Tong, R. P. (2006). *Feminist düşünce*. Gündoğan Yayınları.
- Üstel, F. (2016). *Makbul vatandaş'ın peşinde: II. Meşrutiyet'ten bugüne vatandaşlık eğitimi*. İletişim Yayınları.